

**BANK KREDITLARINING MAMLAKAT IQTISODIYOTIDA
KORXONALARNI MOLIYALASHTIRISHDAGI AHAMIYATI VA O'RNI**

*Andijon davlat texnika instituti
Muhandislik iqtisodiyot va boshqaruv fakulteti
Iqtisodiyot(tarmoq va sohalar) yo'nalishi
K-111-21- guruh talabasi
Ergashev Shoxruxbek Sherzodbek o'g'li*

Annotatsiya: Ushbu maqola bank kreditlarining mamlakat iqtisodiyotida korxonalarni moliyalashtirishdagi muhim ahamiyatini va o'rnini kompleks yoritadi. Maqolada banklarning iqtisodiyotdagi vositachilik vazifasi, kreditlarning korxonalarining investitsion va aylanma mablag'lar ehtiyojini qondirishdagi ahamiyati chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, kredit siyosatining iqtisodiy o'sishga ta'siri, korxonalarining moliyaviy barqarorligini oshirishdagi bank kreditlarining roli, mavjud to'siqlar va ularni bartaraf etish yo'llari atroflicha ko'rib chiqiladi. Maqola iqtisodchilar, moliya sohasi mutaxassislari, tadbirkorlar va iqtisodiy rivojlanish masalalari bilan qiziquvchi keng kitobxonlar ommasi uchun mo'ljallangan.

Annotation This article comprehensively elucidates the significant importance and role of bank loans in financing enterprises within a country's economy. It thoroughly analyzes the intermediary function of banks in the economy and the significance of loans in meeting enterprises' investment and working capital needs. Furthermore, the article extensively examines the impact of credit policy on economic growth, the role of bank loans in enhancing enterprises' financial stability, existing obstacles, and ways to overcome them. This article is intended for economists, financial professionals, entrepreneurs, and a wide readership interested in economic development issues.

Kalit Soʻzlar: Bank kreditlari, moliyalashtirish, korxonalar, iqtisodiyot, investitsiya, aylanma mablagʻlar, kredit siyosati, iqtisodiy oʻsish, moliyaviy barqarorlik.

Keywords: Bank loans, financing, enterprises, economy, investment, working capital, credit policy, economic growth, financial stability.

Kirish

Har qanday mamlakat iqtisodiyotining barqaror oʻsishi va rivojlanishi bevosita uning tarkibiy qismlari – **korxonalarning samarali faoliyatiga** bogʻliq. Korxonalar oʻz faoliyatini kengaytirish, yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini yaxshilash va raqobatbardoshligini oshirish uchun doimiy ravishda moliyaviy resurslarga muhtoj boʻladi. Aynan shu nuqtai nazardan banklar iqtisodiyotning muhim moliyaviy vositachisi sifatida korxonalarni moliyalashtirishda markaziy oʻrinni egallaydi [1].

Bank kreditlari korxonalarning investitsion loyihalarini qoʻllab-quvvatlash, aylanma mablagʻlarini toʻldirish va yangi gʻoyalarni amalga oshirishda hal qiluvchi rol oʻynaydi. Bu esa, oʻz navbatida, iqtisodiy faollikni oshirishga, yangi ish oʻrinlarini yaratishga va umumiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi. Ushbu maqola bank kreditlarining mamlakat iqtisodiyotida korxonalarni moliyalashtirishdagi nazariy asoslari, amaliy ahamiyati, shuningdek, mavjud muammolar va ularning yechimlari boʻyicha chuqur tahlilni taqdim etadi.

Adabiyotlar Tahlili

Banklarning korxonalarni moliyalashtirishdagi oʻrni iqtisodiy nazariya va amaliyotda keng yoritilgan mavzulardan biridir. Milton Friedman va Anna Schwartz oʻzlarining “Amerika Qoʻshma Shtatlari pul tarixi” asarlarida bank tizimining iqtisodiy tsikllardagi ahamiyatini koʻrsatib berganlar [2]. Douglas North institutsional nazariya nuqtai nazaridan moliyaviy institutlarning iqtisodiy rivojlanishga taʼsirini tahlil qilgan [3].

Oʻzbekistonda ham banklarning korxonalarni moliyalashtirishdagi roli boʻyicha bir qator ilmiy izlanishlar olib borilgan. N. Gʻoziyev, Q. Berkinov va M. Sharipov kabi olimlar bank kreditlarining kichik va oʻrta biznesni rivojlantirishdagi

o'zni, korporativ boshqaruv samaradorligini oshirish va investitsion muhitni yaxshilashdagi ahamiyatini o'rganganlar [4, 5]. Ushbu tadqiqotlar bank kreditlarining korxonalar faoliyatini qo'llab-quvvatlashdagi muhimligini tasdiqlasa-da, ularning mamlakat iqtisodiyotining makroiqtisodiy barqarorligiga ta'siri, kredit risklarini boshqarish va moliyaviy innovatsiyalar masalalari chuqurroq o'rganishni talab etadi. Ushbu maqola bu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan.

Metodologiya

Ushbu tadqiqot bank kreditlarining mamlakat iqtisodiyotida korxonalarni moliyalashtirishdagi ahamiyatini tahlil qilish uchun quyidagi metodologiyalarni qo'llaydi:

- Ekonomometrik tahlil Bank kreditlari hajmi, foiz stavkalari, korxonalarning investitsion faolligi va iqtisodiy o'sish sur'atlari o'rtasidagi o'zaro bog'liqliklarni aniqlash uchun regressiya tahlili va korelyatsiya usullari qo'llaniladi.
- Institutsional tahlil Kredit berish jarayoniga ta'sir qiluvchi qonunchilik va tartibga solish mexanizmlari, shuningdek, moliyaviy institutlarning tuzilishi va faoliyati o'rganiladi.
- Qiyosiy tahlil Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarning korxonalarni moliyalashtirish bo'yicha bank kreditlari tizimidagi farqlar va o'xshashliklar tahlil qilinadi.
- Sektorlararo tahlil Iqtisodiyotning turli sektorlarida (sanoat, qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish) bank kreditlaridan foydalanish tendensiyalari va samaradorligi baholanadi.
- SWOT tahlili Bank kreditlari tizimining kuchli va zaif tomonlari, imkoniyatlari va tahdidlari aniqlanadi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, bank kreditlari korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ularning investitsion faoliyatini oshirishda asosiy vosita hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekistonda korxonalarga ajratilgan kreditlarning umumiy hajmi dinamik o'sishni ko'rsatgan. Misol uchun, 2020-2024 yillar davomida korxonalarga ajratilgan kreditlar hajmi Y foizga oshgan bo'lib, bu

yangi loyihalarni amalga oshirish va ishlab chiqarishni kengaytirish imkonini bergan [6]. Ayniqsa, kichik va o'rta korxonalar uchun bank kreditlari ularning bozorga kirishini va raqobatbardoshligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular diversifikatsiyalangan moliyalashtirish manbalariga ega emaslar.

Shuningdek, tahlillar shuni ko'rsatdiki, bank kreditlari iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishda to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi. Kreditlar hisobiga amalga oshirilgan investitsiyalar yangi ish o'rinlari yaratilishiga, ishlab chiqarish hajmining o'sishiga va yalpi ichki mahsulotning ko'payishiga olib keladi. Biroq, ayrim hollarda, yuqori foiz stavkalari yoki garov ta'minoti talablarining murakkabligi kreditlarning yetarli darajada o'zlashtirilishiga to'sqinlik qilishi mumkin.

Muhokama. Olingan natijalar bank kreditlarining mamlakat iqtisodiyotida korxonalarni moliyalashtirishdagi fundamental ahamiyatini tasdiqlaydi. Banklar jamg'armalarni investitsiyalarga aylantirishda muhim vositachi rolini o'ynaydi, bu esa iqtisodiy o'sish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi. Korxonalar bank kreditlari orqali o'zlarining aylanma mablag'larini to'ldirish, yangi texnologiyalarni sotib olish va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Biroq, tizimdagi ba'zi kamchiliklar ham mavjud. Jumladan, kredit risklarini baholash tizimining yetarli emasligi, ayniqsa kichik va o'rta korxonalar uchun kredit resurslarining qulayligini cheklaydi. Kreditlash shartlarining qattiqligi va ma'muriy to'siqlar ham korxonalarning bank xizmatlaridan samarali foydalanishiga to'sqinlik qiladi. Moliyaviy sektorning barqarorligini ta'minlash bilan birga, korxonalarga kreditlar ajratishni soddalashtirish va ularning foydalanish imkoniyatini oshirish bo'yicha siyosiy choralar zarur.

Xulosa. Bank kreditlari mamlakat iqtisodiyotida korxonalarning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va ularning rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda markaziy o'rinni egallaydi. Ular korxonalarning investitsion loyihalarini moliyalashtirish, aylanma mablag'lar yetishmovchiligini bartaraf etish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish uchun asosiy manba hisoblanadi. Lekin, tizimda kredit olishdagi murakkabliklar, yuqori foiz stavkalari va garov talablari kabi muammolar mavjud

bo'lib, ular korxonalarning moliyaviy resurslarga kirishini cheklashi mumkin. Ushbu muammolarni hal etish uchun quyidagi chora-tadbirlar taklif etiladi:

1. Kreditlash shartlarini optimallashtirish Foiz stavkalarini iqtisodiy o'sish sur'atlariga va inflyatsiyaga moslashtirish, shuningdek, kichik va o'rta biznes uchun maqsadli subsidiyalik kredit dasturlarini kengaytirish.

2. Kredit riskini boshqarish tizimini takomillashtirish Kredit bozorida axborot assimetriyasini kamaytirish, kredit byurolari faoliyatini kuchaytirish va korxonalarning kredit tarixini shaffoflashtirish.

3. Moliyaviy inkluzivlikni oshirish Aholining keng qatlamlari va korxonalarning bank xizmatlaridan foydalanish imkoniyatini kengaytirish, mobil bankchilik va raqamli moliyaviy xizmatlarni rivojlantirish.

4. Hukumat va banklar o'rtasidagi hamkorlikni kuchaytirish Davlat dasturlari doirasida korxonalarga moliyaviy ko'mak berish, kredit kafolatlari va kompensatsiya mexanizmlarini keng qo'llash.

Ushbu takliflar mamlakat iqtisodiyotida bank kreditlarining samaradorligini oshirishga, korxonalarning barqaror rivojlanishini ta'minlashga va umumiy iqtisodiy farovonlikni oshirishga xizmat qiladi.

Adabiyotlar Ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Bank tizimini isloh qilish va rivojlantirish strategiyasi to'g'risida"gi Farmoni.
2. Friedman M., Schwartz A. A Monetary History of the United States, 1867-1960. – Princeton: Princeton University Press, 1963.
3. North D. C. Institutions, Institutional Change and Economic Performance. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990.
4. G'oziyev N. Banklar va moliya bozorlari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.
5. Berkinov Q., Sharipov M. Moliyaviy tizim va iqtisodiy o'sish. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.
6. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki rasmiy sayti ma'lumotlari (choraklik va yillik hisobotlar).